

Ravasz László és a misszió

Ravasz László 1882-ben született Bánffyhunyadon, ősei között számos református lelkész, tanár volt. Iskoláit Bánffyhunyadon, majd Székelyudvarhelyen végezte, 1900-ban beiratkozott a Kolozsvári Református Teológiára, illetve a Ferenc József Tudományegyetemre is. Előbbiben teológiát, utóbbiban filozófiát hallgatott. Tanulmányai végeztével egy évig önköltségen Berlinben tanult, majd hazatérve doktori fokozatot szerzett, Schopenhauer esztétikájáról értekezve. Magántanári fokozatot szerzett, bevezetést írt a gyakorlati teológiához, ezzel úttörője volt a 20 századi magyar református gyakorlati teológia megszületésének. A Kolozsvári Református Teológia 1907-ben meghívta a gyakorlati teológia tanárának.

Lelki fejlődésére a Magyar Keresztyén Diákszövetség volt nagy hatással, és a személyes találkozás Kolozsváron John R. Mott-al. Vallotta, hogy a magyar református lelkülethez a Sebestyén Jenő által képviselt holland kálvinista eredetű mozgalom áll a legközelebb, amely *“egyenességgel, bátorsággal és jó ízléssel képviseli a kegyességet, mint a szigorú értelemben véve nem református megújulási mozgalmak”*.¹

Már diákkorában a Kolozsvári Egyetemi Lapok szerkesztője volt, később alapítója és szerkesztője az Erdélyi Református Szemlének, valamint Az Útnak. 1915-ben mindmáig legfontosabb műve jelent meg: A gyülekezeti igehirdetés elmélete. Több prédikációs és tanulmány kötetet is kiadott. Idő közben az Erdélyi Református Egyházkerület püspök-helyettese lett. A Trianoni békeszerződés után, 1921-ben a Budapesti Kálvin téri gyülekezet hívta meg lelkipásztorának, majd fél évvel később, 1922-ben a Dunamelléki Református Egyházkerület püspökévé választották, amely tisztséget egészen 1946-ig töltötte be, megszakítás nélkül.

Püspöksége idején az egész Magyar Református Egyházat új teológiai szempontok alapján szervezte meg, de folyamatosan publikált is. Minden egyes gyülekezetet végiglátogatott, ami akkoriban nagy újdonságnak számított egy püspök részéről. Számos kötete jelent meg ebben az időben, elsősorban tanulmányok és prédikációk. A II. Világháború után az új magyar állami vezetés félreállította, a börtön és a biztos halállal szemben az önkéntes száműzetést ajánlották fel neki. Ettől fogva egy kis magyar faluban, Leányfaluban töltötte hátralevő életét. Az 1956-os forradalom idején egy kis időre visszahívták tisztségébe, a Kálvin téri gyülekezetbe, és a püspöki székbe, azonban 1958-ban végleg félreállították, életét csak előrehaladott kora miatt nem oltották ki. Továbbra is Leányfaluban élhetett, egészen 1975-ben bekövetkezett haláláig. 92 évet élt. Emlékiratai 1992-ben jelentek meg, több mint 25 évvel a halála után.

¹ Ravasz László: *Emlékeim*. Budapest, Kálvin kiadó, 1992. 184 old.

A misszióról vallott nézetei.

Amikor Ravasz László 1921-ben Budapestre került a Kálvin téri gyülekezet lelkipásztoraként, egy szekularizált világvárosba került, ahol az erdélyi szellemiségnek, a templomhoz való ragaszkodásnak nyomai sem voltak. Ugyanakkor szembetalálta magát azzal a problémával, amivel már Erdélyben is találkozott: a missziót nem a hivatalos egyház végzi, hanem külföldi missziós szervezetek. Püspökké választása után feladatának tekintette a misszió hivatalos, egyházi mederbe való terelésének elősegítését, amelyhez igyekezett egy programot is megfogalmazni, valamint részleteit kidolgozni. A témával természetesen többen is foglalkoztak, de Ravasz álláspontja nem a vitakeresés, hanem az integráció volt. Szerette volna elősegíteni a misszió jobb működését, hatékonyabbá tételét, ezért ebben mindenkit partnernek tekintett. Egyik kulcs gondolata az együttműködés volt, amely mellőzi a misszióban a versengést, és elhárít minden akadályt az eredményesség útjából. Programjának másik fontos eleme volt: „*a missziót egyházasítani, az egyházat pedig misszióivá tenni*”.

Első lépésként a tudományos megközelítést tekintette feladatának, a fogalmak tisztázását, és a helyes szóhasználatot kereste. “Egyház és egyesület” c. tanulmányában úgy vélekedik, hogy minden egyházi munkát: a prédikálást, a tanítást, és a lelkigondozást is misszióknak kell tekinteni. Három kategóriát különít el, annak alapján, hogy a misszió kik között történik: 1) a gyülekezet, 2) a Krisztustól eltávolodott tömegek, vagy pogányok, illetve a 3) hitetlenek. Élő gyülekezetekre van szükség, jelenti ki, ezért az egyháztagokat a Krisztus melletti határozott döntésig kell vezetni, és segíteni kell őket a bizonyágtevésben. Ezzel hosszútávon elérhető lesz az, hogy az egyház maga is képes legyen valódi misszióra.²

Püspöki jelentéseiben sürgette a Református Egyház Zsinatának új missziói törvény megfogalmazását, ami végül 1931-ben következett be. Amíg a törvény megszületett, folyamatosan azon dolgozott, hogy a különféle missziós társaságok, egyesületek, és a hivatalos egyház közötti akadályokat elmozdítsa, közeledésüket teljes mértékben elősegítse. Amíg 1921-ben a Dunamelléki Református Egyházkerület éves nagygyűlésein még csak téma sem volt a misszió, addig húsz évvel később ezeken a gyűléseken már hosszú jelentések hangzottak el a missziói megvalósításokról.

1928-ban, a Budapest Református Teológiai Akadémián tartott előadásában fejtette ki nézeteit a református külmisszióval kapcsolatosan. Ahogy sokan mások, ő is a Mt 28, 18-20 verseiből indult ki. Szerinte is ez az ige adja a felhatalmazást az egyház számára. A egyház

² Ravasz László: *Egyház és egyesület*. In: *Legyen világosság* I kötet. 1938. 439-458 old.

missziója Istentől kapott feladat. Fontosnak tartja még az ApCsel 4,20-at “*Mert nem tehetjük, hogy ne beszéljünk azokról, amiket láttunk és hallottunk*” és az 1Tim 2, 4-et “[Isten]...*azt akarja, hogy minden ember üdvözljön, és eljusson az igazság ismeretére*”, amelyek alapján így foglalható össze missziói felfogása: “*A missziót Isten akarja, Jézus parancsolja, s a hívő kényszerül rá a Szent Lélek ellenállhatatlan indításával*”.³ Isten hívása tehát mindenkinek szól, de hogy kikben fogja megvalósítani, az az Ő szuverenitásában rejlik.

Az egyik újdonság az ő missziói felfogásában, hogy törekszik annak a dogmatikai alapozottságát is megadni. Véleménye szerint:

- A misszió nagy előfeltétele a bűneset ténye, az emberi nemzet megromlása, a helyes Isten-ismeret elhalványodása.

- Minden emberben megtalálható az istenképűség. A pogányokban is van valamilyen érték. Ezen a ponton vitába száll a német teológiai felfogással: nem lehet azt mondani a pogányságról, amit pl. a német teológusok állítanak, hogy Krisztus ismeretén kívül nem lévén kijelentés, az az abszolút tévedéseknek és sátáni babonáknak volna a színhelye. Természetesen Ravasz lényegi különbséget tud a pogányság és a keresztyénség között, de elfogadja a ‘logos spermaticus’⁴ felfogását. E szerint a pogányságban is van isteni kijelentés, eltorzulva és megromolva, és annak is vannak értékei, ott is van valami világosság, útmutatás.

- A Krisztusban lett kijelentés abszolútsága az a tétel, hogy Krisztus a végső, teljes, változhatatlan igazság.⁵

A misszionáriusnak Krisztus hordozójának és a Szent Lélek hordozójának tekintette. Ennek kell átsugározni az előbb felsorolt tényezőkön. Ha ez hiányzik, akkor gyakorlatilag nem beszélhetünk misszióról. A misszió feladata nem az, hogy az európai kultúrát ráerőszakolja az ázsiai vagy afrikai népekre, hanem hogy mindezeket krisztianizálja. A keresztyén igazságnak át kell hatnia ezeket az idegen kultúrákat, úgy hogy áthatja az egyéneket.

A missziói munka igehirdetésből, szent tanításból, és mindenek felett a Biblia terjesztéséből áll. A missziót elsősorban az egyház által felszentelt lelkészeknek kell végezniük, de beszél még pl. orvosokról, tanárokról, vagyis magasan képzett emberekről.⁶

³ Ravasz László: *Külmisszió*. In: *In: A Tháborhegy ormán*. 1928, Kolozsvár. 111-121 old.

⁴ Justinus Martyr elméletét használja fel. Justinus szerint racionális alapon csak a keresztyénség fogadható el a vallások közül. A Logos megtestesült, hogy megváltsa és tanítsa az emberiséget. (Justinus összhangot keresett a teológia és a filozófia között).

⁵ Ravasz László: *A külmisszió*. In: *A Tháborhegy ormán*. 1928, Kolozsvár. 111-121 old.

⁶ Uo.

Misszió Magyarországon és Erdélyben

Ennél a résznél sok mindenről lehetne és kellene beszélni, de most csak egy aspektusát ragadom meg, a rádióban elmondott igehirdetési kapcsán. Ravasz László kiválóan felismerte, hogy az adott helyzetben hogyan kell az üzenetet átadnia. Jól mutatja ezt az a körülmény, amikor Magyarországon is megjelent 1925-ben az első rádió-állomás, és sugározni kezdett. Az első adás 1925. december 1-én hangzott fel a rádiókészülékekben. Ravasz László, magyar református püspök karácsonyi prédikációja pedig az első igehirdetés volt, amit a magyar éterben közvetítettek. Ennek a kevésbé ismert (vagy szándékosan elhalhatott) ténynek a református egyház szempontjából megítélésem szerint legalább akkora jelentősége van, mint az egész magyarságnak az, hogy 1925-ben megkezdődött a rádió-sugárzás.⁷ Pl. Kozma Miklós, az MTI elnöke, a Magyar Telefonhírmondó és Rádió Rt. alelnök-igazgatója a következőket mondta a műsorszórás elindításakor: *"A magyar kultúra fegyvertára erős fegyverrel szaporodott. Ez a fegyver a most meginduló broadcasting, amelynek jelentőségét ismertetni nem szükséges. Mindenki tudja mit jelent, különösen Magyarország mai helyzetében az, hogy a hullámokon keresztül minden határon túl eljut a magyar szó. Én a magam és az igazgatóság nevében kijelentem, hogy minden üzleti szempontot háttérbe szorítva, tisztán csak a magyar kultúra szempontját szem előtt tartva fogjuk ezt a 'fegyvert' kezelni"*.⁸

Ez volt az vissza nem térő missziológiai szituáció, amely egy igehirdető egész szolgálati ideje alatt vagy megadatik, vagy nem, de Ravasz László számára nemcsak megadatott, hanem élni is tudott ezzel a lehetőséggel. Tudom, kinek hittem c. 1927-ben megjelenő prédikációskötetében közli annak az igehirdetésnek a szövegét, melynek a végén apró betűvel, alkatához méltó szerény megjegyzésként odairja: *„Ezt a beszédet vette fel Magyarországon legelőször a rádióközvetítő állomás 1925. karácsony első napján"*.⁹ És utána még hányat? Külön tanulmányt érdemel azon igehirdetéseinek a számbavétele és vizsgálata, hogy Ravaszt hányszor hallgathatta minden magyar ember a rádióban! Ravasz László a Kolozsvári Teológia patinás szószékéről, vagy a Farkas utcai templom nem különben híres szószékéről, ahol csakúgy, mint a Budapest Kálvin téri gyülekezetben, nagynevű püspök-elődök, és méltán híres hitszónokok, prédikátorok nyomdokain szólhatott, népes hallhatóság előtt, abba a kiváltságos helyzetbe került, hogy egy egész országhoz, és a Trianon után szétszakított Kárpát-medencei

⁷ A magyar rádiózás elődje az ún. Telefonhírmondó volt, melyet 1893. február 15-én indított útjára Puskás Tivadar, Ez a szolgáltatás a telefonállomásokon keresztül jutatta el a híreket az előfizetők számára. 1925-ben a megalakuló Magyar Rádió Zrt.-vel egyesült, és ezzel párhuzamosan sugározta a rádióéval azonos tartalmú adásait. Az előfizetők számának rohamos csökkenésével a rádió javára a szolgáltatás a II. Világháborúra teljesen megszűnt a magánszemélyek számára.

⁸ <http://mek.oszk.hu/02100/02185/html/497.html> utolsó megnyitás: 2016. május 12.

⁹ Ravasz László: *Tudom, kinek hittem*. Bp, 1927. 156 old.

magyarsághoz szólhatott a rádión keresztül. Ez sokak számára hatalmas ajándék volt az Úristentől, de volt aki utólag ezt is éles kritikával illette.¹⁰

Ravasz László megjelenő köteteiben gondosan rögzítette a prédikációk végén, hogy melyiket közvetítette a rádió, sőt, a nyomtatott szövegben is benne maradt több esetben az az egyértelmű utalás, hogy élő rádió-közvetítés zajlik, és az igemagyarázatot nemcsak a templomban tartózkodó kétezer ember, hanem még sokan mások hallgatják. Alfa és Omega c. kétkötetes munkájában, (amely 1932-ben jelent meg a Franklin társulathoz, Budapesten), minden karácsonyi prédikáció után olvasható a rádióközvetítés pontos éve is. Pl. „Az Ige testé lett” c. prédikáció elhangzott 1928-ban a rádióban, a „Karácsonyi minimum” 1929-ben, 1930-ban „A bepólyált gyermek”, és 1931-ben a „Meglépetés”. Karácsonyi prédikációnál ugyanezt a megjegyzést későbbi köteteiben már nem találjuk. Egyelőre nyitott kérdés marad, hogy ez azt jelenti, hogy a '30-as évek derekától már nem volt karácsonykor hallható, vagy egyszerűen nem tekintette fontosnak ennek a kihangsúlyozását. Érdeemes még ennél a témánál maradván megjegyezni azt is, hogy esztendő utolsó napján is gyakran szolgált a rádió hullámhosszán keresztül a népes hallgatóság felé, ahogy erről köteteinek az előbbieken már leírt megjegyzései tanúskodnak.

Ravasz László országos elismertségének és népszerűségének egyik valószínű kiváltója is a rádióban elhangzó szolgálatainak voltak, amely még a hatalmas munkaként elvégzett, minden gyülekezetet belátogató püspöki vizitációk jelentőségén is jócskán túlmutatott, legalábbis ebből a szempontból, hiszen nemcsak a reformátusok, de a római katolikusok, és más felekezetűek is szívesen hallgatták őt.

Olyan nagyra tartotta a rádiót, hogy 1931-ben egy kisebb írást is szentelt ennek a témának. Ebben nem kevesebbet, állít, mint: *„A könyvnyomtatást kivéve, nincs még egy olyan találmány, amelyik Isten országa építésére annyi szolgálatot tenne, mint a rádió”*.¹¹ A modern

¹⁰ D. Dr. Juhász Tamás nyugalmazott kolozsvári teológiai professzor számol be előadásában arról, hogy egyik rokona - Dobai Bálintné, Bay Sára - miként emlékezett vissza 1971-ben azokra az időkre, amikor Ravasz püspököt hallgatták a rádióban: *“Tanyán élő családnak a 20-as, 30-as években (gazdának és vele lakó cselédeknek) az volt az igazi vasárnap, az igazi ünnep, ha Ravasz László prédikált. Telepes rádiója volt a háznak, rosszul hangzott, recsegett, s mégis ami kisebbségi helyzetünkben az volt az igazi üzenet, a biztatás, a vigasztalás, amelyet a mi Ravasz Lászlónktól kaptak.”* Juhász Tamás: *“Útközben voltam teológus...” Ravasz László munkásságának teológiai értékelése.* In: Confessio. 2008/1. 22 old.

Kónya István, a marxista-leninista filozófia egyik magyar képviselője a kommunizmus dülő éveiben, 1967-ban így replikázott ezekről az időkről, amikor a rádió református istentiszteletet, vagy felolvasott prédikációját közvetítette Ravasznak: *“Ravasz a kormánytól példátlan arányú technikai segítséget is kapott. Pédikációinak politikai jelentőségét éppen azzal ismerték el, hogy rendszeresen rendelkezésére bocsátották a rádió mikrofonját is”*. Kónya István: *A magyar református egyház felső vezetésének politikai ideológiája a Horthy-korszakban.* Bp. 1967. 103 old. Írta ezt Kónya annak ellenére, hogy - amint Kún Mária is megjegyzi - a rádióban való szolgálat nemcsak Ravasz kiváltsága volt, főleg nem az államhatalom részéről. Dr. Marjovszky Tiborné, Dr. Kún Mária: *Pálya, példázatok, reflexiók.* 1997. Phd disszertáció. DRHE, Teológiai Szakkönyvtár. 52 old.

¹¹ *A rádiós istentisztelet.* In: Alfa és Omega. Franklin társulat kiadója. 1932. Budapest. II. kötet. 173-175 old.

technika eszközét egyértelműen a misszió eszközévé tette Ravasz. Megfontolandó, hogy a legújabb technikai vívmányok miként használhatóak a keresztyén misszió szempontjából.

Még arra is kitért, hogy a hívő lélek otthonában is szent áhítattal hallgassa a közvetítést, mert az házi istentisztelet, ami közben öltözetlenül, mosdatlanul, heverészve részt venni hatalmas tiszteletlenség azzal szemben, akivel találkozásuk van, a Királlyal. Nem feledkezik meg arról sem, hogy a rádiós istentiszteletnek nem célja, hogy leszoktassa a keresztyéneket a templomba járásról, épp ellenkezőleg, a missziói feladat az, hogy rászoktassa azokat is, akiket máskülönben elérni nem lehetne.

Bár a Budapest Kálvin-téri gyülekezet összetétele valószínűleg elsősorban polgári értelmiségből, középosztálybeliekből állt, és a rádiókészülékeket is nagy valószínűséggel olyanok vásárolták meg az akkori Magyarországon, akik ezt megengedhették maguknak, és akik előfizetői is lettek a műsornak, de a hang, az üzenet mindenkihez eljutott, hiszen a műsort nemcsak a rádió tulajdonosa hallgathatta. Így válhatott valóra Ravasz kívánsága, amit 1942-ben, a II. Világháború szörnyűségei közepette fogalmazott meg: „Az életben sok minden akartam lenni, és sokszor más lettem, mint ami akartam. Most már csak egy vágyam van: szeretnék nemzedékem prédikátora lenni”.¹²

Ravasz egyike volt azoknak az I. Világháború utáni Magyar Református Egyház életében, aki törekedett arra, hogy a misszió a megfelelő helyre kerüljön az egyház szolgálatában, és jelentőségét igyekezett püspöki szolgálata által is több módon megerősíteni. A történelmi kor nem volt kedvező számára sem, hogy alaposan el tudjon mélyülni a misszióval kapcsolatos alapok tisztázásában, de ez más kortársainak sem sikerült. Ahhoz azonban mindenféleképpen hozzájárult, hogy a misszió egyre jobban a magyar református egyházi köztudat részévé válhatott.

¹² Előszó. In. *Korbán*. Fraklin társulat kiadója, 1942. Budapest. VIII. old.